

Lars Holmgård, lars.holmgard@dom.se

Justitiedepartementet

Remissyttrande över betänkandet En tydligare bestämmelse om hets mot folkgrupp (SOU 2023:17)

Sammanfattning

Tingsrätten tillstyrker förslagen.

Tingsrätten har nedan några kommentarer om vad som bör uppmärksammas i det fortsatta arbetet med lagförslagen.

Stämmer det att inget tillåtet blir otillåtet?

På ett par ställen i betänkandet (s. 18 och 201) står att lagändringarna inte innebär att något idag tillåtet blir otillåtet. Tingsrätten ifrågasätter om inte detta uttalande är en förenkling, som inte bör upprepas i en proposition. Det är idag inte givet hur bestämmelsen om hets mot folkgrupp tillämpas för de så kallade förnekelsebrotten och det finns få avgöranden som belyser frågan. Det kan vara som utredningen skriver att de föreslagna ändringarna endast innebär ett förtydligande, men det kan också vara så att ytterligare gärningar blir kriminaliserade. Uttalandet att inget idag tillåtet blir otillåtet kan motverka en sådan kriminalisering, eftersom något som en domstol enligt nuvarande regler kanske anser är straffritt därför förblir straffritt vid tillämpningen av de nya reglerna, trots att lagstiftarens avsikt varit att gärningen ska vara straffbar.

Målsägande vid hets mot folkgrupp

Tingsrätten har ingen invändning mot att enskilda ska kunna bli målsägande vid brottet hets mot folkgrupp och till följd av detta få rätt till skadestånd. Det bör dock belysas djupare i förarbetena hur avgränsningen av vilka som är målsägande ska göras. Betänkandet är lite väl kortfattat i denna del (s. 212 och 242).

Ett exempel är att en person bär ett hakkors på en allmän plats. Vilka är då målsägande och kan ha rätt till skadestånd för kränkning?

Ett annat, och troligen mer svårbedömt fall, är när hets mot folkgrupp har begåtts på Internet. Vilka är då målsägande och kan ha rätt till skadestånd?

Frågan är inte ny och ledning kan troligen hämtas från gällande rätt. Ett tydligt exempel kan vara olaga hot riktat mot en större grupp.

En fråga som samtidigt kan kommenteras är vilken betydelse det har för skadeståndsskyldigheten att ett mycket stort antal personer får rätt till skadestånd med ett för var och en ganska litet belopp. Teoretiskt kan skadeståndsskyldigheten för kränkning komma att uppgå till miljonbelopp för gärningsmannen. Reglerna i skadeståndslagen kan vara värda att nämna.

Användandet av ordet urskulda

Det föreslås som nya andra stycken i 16:8 BrB och 7:6 TF att någon ”förnekar, urskuldar eller uppenbart förringar” ett brott som utgör eller motsvarar bl.a. folkmord. Tingsrätten är tveksam till användandet av verbet ”urskuldar”.

En straffbestämmelse måste vara tydlig och begriplig. I annat lagstiftningsarbete pågår ständigt en förenkling av lagtexten, för att öka begripligheten. Det är självklart inte bra om en straffbestämmelse innehåller ett ord som läsaren behöver söka efter på nätet eller i en ordbok för att förstå betydelsen av. Att ordet ”urskuldar” redan idag finns i den svenska översättningen av regler som vi ska implementera är ingen avgörande motivering för att använda ordet även i de svenska straffbestämmelserna. En jämförelse kan härvid göras med att ordet ”uppenbart” valdes i stället för ordet ”flagrant” (s. 204). Kanske kan ordet ”ursäktar” användas i stället för ”urskuldar”.

Domstol eller tribunal

Tingsrätten har ingen invändning mot skrivningen att det tidigare brottet ska ha meddelats av en svensk domstol eller erkänd ”internationell domstol för brott mot internationell rätt”. Det kan dock vara lämpligt att i författningskommentaren uttryckligen ange att uttrycket domstol även innefattar ”tribunaler”.

Erkänd internationell domstol

Tingsrätten finner att det är en lämplig avgränsning att, som föreslagits, det ska finnas en tidigare dom från en svensk eller erkänd internationell domstol. Man ska samtidigt vara medveten om att denna avgränsning kan vara kontroversiell. Ett exempel där förnekelsegärningar inte blir kriminaliserade är förnekande av det armeniska folkmordet under det första världskriget.

Det bör enligt tingsrätten övervägas ytterligare i vilken utsträckning uttrycket ”erkänd internationell domstol” innefattar domstolar/tribunaler tillsatta av ett krigs segrarmakter. I betänkandet sägs (s. 208) att Nürnbergtribunalen är erkänd på grund av sedvänja. Det

finns inget att invända mot att denna tribunals domar ska kunna ligga till grund för förnekelsebrott, men kanske blir det tydligare om Nürnbergtribunalen nämns direkt i lagtexten, för att undvika problematiken att sedvänja ska kunna ligga till grund för bedömningen att en domstol är erkänd. I det aktuella fallet finns knappast någon tvekan, men det kan öppna för oklarheter i framtiden beträffande andra tribunaler tillsatta av ett krigs segrarmakter.

Vilka folkgrupper omfattas?

Som utredningen är inne på blir det ibland lite otydligt i en straffprocess vilka folkgrupper som skyddas av förnekelsebrottet. I betänkandet åskådliggörs detta med hur nazisternas brott mot romer och homosexuella har beskrivits i Nürnbergavgörandena. Tingsrätten kan dock inte hitta någon bättre lösning än att frågan överlämnas till rättstillämpningen. I sammanhanget ställer sig tingsrätten lite frågande till vad för slags sakkunnigbevisning som utredningen menar skulle kunna belysa saken. Är det en historiker som ska tolka den tidigare domen?

Inte ett ord om koranbränning

När detta remissyttrande skrivs är en mycket omdebatterad fråga om koranbränning kan utgöra brottet hets mot folkgrupp. Detta behandlas inte i betänkandet, vilket inte heller har varit avsikten i direktiv och tilläggsdirektiv. Tingsrätten ser dock med spänning fram emot om frågan kan undvikas i en kommande proposition.

I yttrande har förutom lagmannen Lars Holmgård deltagit t.f. rådmannen Marika Wensmark och tingsfiskalen Hanna Green.